

כיתה ז היא השנה הראשונה בחטיבת הביניים. מחד גיסא, יש בה המשכיות לכיתה ו מבחינת אתגרי גיל ההתבגרות וחגיגות בת-המצווה, אלא שעתה מתחילים הבנים לחגוג את בר המצווה. מאידך גיסא, היא מהווה כניסה אל שלב החינוך העל-יסודי והאתגרים האישיים, הלימודיים והחברתיים שבו. בנקודה זו בהתפתחותם של התלמידים עולות ביתר שאת שאלות לגבי זהותם של התלמידים כבוגרים וכאחראים לחייהם, כפרטים וכחלק מחברה. מכאן נגזרים הערכים המובילים לשנה זו וכן תכניה העיקריים של תכנית הלימודים.

מודגשת בה נקודת המבט האישית והאחריות שבצדה, ואלו באות לידי ביטוי הן במוקד האורייני-טקסטואלי, המבקש להתחקות אחרי סיפורים אישיים, והן במוקד של מעגלי החיים שעניינו התבגרות והתגברות. הציפייה היא כי הלימוד יהווה בסיס לעיסוק בשאלות אלו הן ברמה האישית של התלמיד עצמו, והן בחיבור לשורשים ולמעגלים חברתיים סביבו. לכן זוהי שנה מתאימה להכנת עבודת חקר שורשים משמעותית, שבה יבחן התלמיד את שורשיו מנקודת המבט המיוחדת לו.

ערך מוביל: אחריות ומעורבות

שלושה מוקדי תוכן מרכזיים:

א. ארון הספרים היהודי: הסיפור היהודי: אגדות, יומנים, ביוגרפיות – דמויות מופת

היכרות עם סיפור ביוגרפי מאפשרת לזמן ללומדים עניין ומעורבות אישית בנלמד. הסיפור האישי המשוקע בהקשר ספציפי של זמן ומקום, מאפשר הצגה ובחינה של דמויות מופת, שבחייהם האישיים גילמו את כוחו ואחריותו של היחיד לסביבתו ולחברה כולה. הוא מאפשר גם בחינה של האתגרים שעמדו בפני אותה דמות, ואת דרכי התמודדותה עם הקשיים שבדרך. סיפורים אלו עשויים להופיע בכתיבה ספרותית, אך גם בתיעוד ישיר, בין שעל ידי האדם עצמו (קטעי יומן, מכתבים) ובין של הסובבים אותו (עדויות ומסמכים, צילומים). הדמויות הנבחרות ישקפו תקופות והקשרים שונים (מעולמם של חז"ל ועד אישים בולטים בציונות) שיאפשרו לתלמידים להתחקות אחר סיפורה של הדמות בדרכים שונות. המטרה האוריינית היא להקנות לתלמידים כלים לקריאה במקורות ולהפיק מהם מידע רב ערך, להתחבר לדמות בצורה בלתי אמצעית ככל האפשר ולהעריך את פועלה. בתוך כך התלמידים ירכשו כלים שיאפשרו להם לבטא את עצמם ואת הערכתם האישית לדמות, ולספר גם את סיפורם האישי.

ב. מעגלי חיים וחברה: התבגרות והתגברות (בר/בת מצווה)

בהמשך לכיתה ו, גם בכיתה ז נמשיך ונעסוק באתגרי גיל ההתבגרות, והפעם בדגש על הכניסה לעולם הבוגרים מבחינה חברתית ולאומית כאחד. פיתוח הזהות בגיל זה כרוך בפיתוח עצמאות אישית תוך נכונות להתגבר על מכשולים ועל ספקות. התלמידים יעסקו בערכים מוסריים וחברתיים של התגברות עצמית (בבחינת "איזהו גיבור?") והתגברות על קשיים ועל מכשולים חיצוניים, כחלק מבניין זהותם ועולמם התרבותי האישי. בתוך כך יוכלו לעסוק בעבודת חקר שורשים, ולברר שאלות אלו גם בקרב המשפחה והקהילה.

ג. לוח השנה העברי: יום הכיפורים, יום הזיכרון לרצח ראש הממשלה, שבת, ספירת העומר

ארבעה מועדים אלו יילמדו בהרחבה סמוך לזמנם, בזיקה מובהקת (ערכית ואוריינית) לשני הצירים הקודמים, וכחלק בלתי נפרד ממהלכם. בנוסף, כמדי שנה, תהיה התייחסות חווייתית לראשי חודשים עבריים ולמועדים נוספים בלוח השנה.

מוקד התוכן	ערכים, רעיונות ביטויים	מספר שיעורים מומלץ	מקורות ונושאי לימוד	מושגי יסוד, אוצר מילים, מטבעות לשון	מיומנויות חשיבה ואוריינות	הצעות לפעילות חווייתית ולעשייה
הסיפור היהודי: אגדות, יומנים, ביוגרפיות – דמויות מופת	• אחריות אישית מעורבות חברתית • התבגרות • התמודדות עם אתגרים • מסורת ושינוי • בין יחיד וחברה • בחירה ואחריות • השתנות ושינוי בחיי היחיד • הליכה נגד הזרם • מנהיגות • ערך העבודה	24	• חלוצים ובונים בעולם המדרש ובעולם המעשה: ביוגרפיות, סיפורים וכתיבה אישית של דמויות מפתח בתרבות היהודית לדורותיה. יש לבחור 2-3 דמויות שונות בכל אחת משלוש התקופות להלן. לפחות אחת הדמויות תתקשר לנושאים מובהקים של גיל ההתבגרות ושנות העשרה. • ברקע הטקסט הנלמד – סיפור אישי בהקשר לתקופה. בסיפור יהיה ממד חלוצי והתגברות על קשיים. • אגדות ביוגרפיות על דמויות מפתח בעולם של חז"ל: (ניתן להיעזר בספר האגדה/אוצר אגדות חז"ל בגרסת הרשת), כגון: – הלל על גג בית המדרש (בבלי, יומא דף ל"ה, ע"ב) ומתקן פרוזבול (משנה, שביעית י, ג) – רבן יוחנן בן זכאי בזמן החורבן ותחילתה של יבנה. (בבלי, גיטין, נ"ו, ע"א-ע"ב ומקבילות) – תחילתו של אליעזר בן הורקנוס (פרקי דרבי אליעזר, פרקים א-ב, אבות דר' נתן פרק י"ג) – תחילתו של רבי עקיבא (אבות דרבי נתן, נוסח א, ו ומקבילות) – אימא שלום (למשל בבלי, שבת דף קט"ז, ע"א) – ברוריה, אשת רבי מאיר (בהקשר למשנה אבות "אל תרבה שיחה עם האישה", משנה אבות א, ה) (בבלי, ברכות דף י ע"א, עירובין דף נ"ג, ע"ב) – רבן גמליאל ורבי יהושע בספינה – דגש על מנהיגות (בבלי, הוריות דף י, ע"א) – רבי יהודה הנשיא וייסוריו: בבלי, מסכת בבא מציעא, דף פ"ד, ע"ב – פ"ה, ע"א) • סיפורים וכתיבה אישית (איגרות וכו') סביב דמויות מפתח בימי הביניים ובראשית העת החדשה, כגון: – איגרות הרמב"ם (כגון: סדר יומו לפי האיגרת לר' שמואל אבן תיבון, קטעים מאיגרת תימן, האיגרת לעובדיה הגר) – רמב"ן: איגרות לבנו, דרשתו לראש השנה (על עלייתו לארץ ישראל)	• הלכה ואגדה • תלמוד בבלי • אבות דרבי נתן • דרך ארץ • ביוגרפיה • יומן אישי • הדמויות הנלמדות בהתאם לתקופות חז"ל • ימי הביניים • העת החדשה • השכלה • חסידות • ציונות • חילון • "אבנים שחקו מיס" • "טוב שם משמן טוב" • מימרות/ציטוטים נבחרים של הדמויות הנלמדות	• עיון בכתיבים אישיים, ביוגרפיים ואוטוביוגרפיים • מדרש תמונה/ צילום היסטורי • הבנת אירועים ומגמות חברתיות והיסטוריות דרך החוויה האישית והמקומית • היכרות עם רבדים בשפה העברית • מה הופך אישיות לדמות מופת ולסמל	• המחזה של אגדה • מכתב או קטע מסיפור חיים • הצעה לעיבוד קולנועי • תערוכה בית ספרית על דמויות מופת מקומיות • תעודות, תמונות וכו' (שעשויה לכלול אזכורים של מקורות שנלמדו) • לימוד משותף הורים וילדים • אפשרות לכתיבת איגרות ואיגרות תשובה (בהשראת מכתבים קלאסיים) • יצירת דפי פייסבוק (כולל התייחסות למציאות העכשווית) לדמויות מופת • למידה על דמויות באמצעות זמר עברי • מוזיאון חי או "הייד פארק" כיתתי בנושא משותף לדמויות שונות • עבודת שורשים על אחת הדמויות (אפשרות לדמויות עם קשר למקום המגורים) • שילוב של אחד מאתגרי הדמות בעבודת השורשים המשפחתית

מוקד התוכן	ערכים, רעיונות בישורי חיים	מספר שיעורים מומלץ	מקורות ונושאי לימוד	מושגי יסוד, אוצר מילים, מטבעות לשון	מיומנויות חשיבה ואוריינות	הצעות לפעילות חווייתית ולעשייה
הסיפור היהודי: אגדות, יומנים, ביוגרפיות - דמויות מופת (המשך)			- סיפורה של דונה גרציה נשיא - סיפור הרבנית אסנת ברזאני - ראשת ישיבה בבורדיסטון (פעמים, 82, 2000, עמ' 863-878) - סיפורו של רבי חיים בן עטר, "אור החיים הקדוש" - סיפורים מתוך "שבחי הבעש"ט ודמויות מפתח בחסידות" (למשל לפי "אור הגנוז" של בובר) - חכם חזקיה קטנוף: "אתם כולכם ניצבים היום - היינו: כולכם ערבים זה לזה ... שאם אחד חוטא כולכם נושאים בחטאתו. ואפילו צדיק אחד ביניכם, כולכם עומדים בזכותו, ועליכם להתנחם אחרי ששמעתם שאחד נכנס כערב בעד חברו כי הערבות לטובתכם היא. שהרי קודם הערבות לא הייתה זכות הצדיק עומדת אלא לעצמו ולא לאחרים. עכשיו שכולכם נחשבים כאיש אחד, הרי זכות הצדיק תעמוד גם לכם" מדרש חזקיה, חלק ב פרשת נצבים, ירושלים, 1992 (מופיע בחכם היומי) • קטעי יומן ומכתבים של דמויות מופת מודרניות (מראשית הציונות), המלמדים על הדמות ועל מאבקה, כגון: - בנימין זאב הרצל, אחד-העם, א"ד גורדון, דוד בן-גוריון, זאב ז'בוטינסקי, רחל המשוררת, חנה סנש, הנרייטה סאלד, יאנוש קורצ'אק, אברהם יהושע השל (ותמיכתו במאבק השחורים בארה"ב), הראי"ה קוק, הרב בן-ציון מאיר חי עוזיאל, הרב יהודה ליאון ביבאס, ר' דוד בן שמעון, אהרון שלוש, הרב אלקלעי, רפאל ביבאס, הרב ישראל צעירי, הרב יחיא קאפח, הרב יוסף קאפח, הרבנית ברכה קאפח, מתילדה מוצרי, אסתר מויאל, ז'קלין כהנוב, אליהו אלישר, ר' דוד אלקיים			

מוקד התוכן	ערכים, רעיונות, ביטויי חיים	מספר שיעורים מומלץ	מקורות ונושאי לימוד	מושגי יסוד, אוצר מילים, מטבעות לשון	מיומנויות חשיבה ואוריינות	הצעות לפעילות חווייתית ולעשייה
בר/בת מצווה: התבגרות והתגברות	• אחריות אישית • מעורבות חברתית • משמעותו של טקס • שייכות • קהילתיות • מסורת • בחירה • עצמאות וריבונות • הליכה נגד הזרם • יחס לאחר	16	• דיון רעיוני ומעשי סביב בר/בת מצווה: א. טקס בר מצווה, עיצובו ומשמעותו - מיהו בוגר ומהי התבגרות? - טקס התבגרות משפחתי וחברתי מול ההתבגרות כתהליך אישי מתמשך - טקסי התבגרות בעולם - שורשי המשפחה כגשר אישי לזיקת היחיד כלפי העם והחברה (מומלץ להכין עבודת חקר שורשים) - מקורות כגון: החיד"א (חיים יוסף דוד אזולאי): "ספר התורה אינו מנוקד כדי שיוכל האדם לדרוש, מה שירצה..." (מתוך: לדוד אמת, תורת השלמים, הלכות ספר תורה סימן י"ג, עמ' מ"ח, משה אהרון קעגיל, ליוורנו, תקמ"ו (1786)) (מופיע באתר חכם היומי); - מרטין בובר על משמעות בר מצווה - אנה פרנק ביומנה, על התבגרות ואחריות ב. טקסי הבר/בת מצווה: - בת מצווה: בן איש חי, פרשת ראה סעיף י"ז / ר' יוסף חיים (הבן איש חי) - נציב המלח / אלבר ממי, על בר המצווה שלו - דרידה על בר המצווה שלו - הרב יוסף משאש על בת מצווה - הרב עובדיה על חגיגת בת מצווה - דרכים שונות לציון ולחגיגת בר/בת מצווה בקהילות ישראל ממזרח וממערב, וכן טקסים קיבוציים וחידושים אחרים בימינו ג. עיון ודיון במושג "מצווה". מקורות כגון: - "לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהן את הבריות" (בראשית רבה מ"ד, א) - המעבר מ"מצווה" לציווי פנימי, "עול מצוות" כנטילת אחריות אישית וחברתית	• מצווה "ברוך שפטרני .." • מדרש אגדה "מניין" / ציבור • טקס עלייה לתורה • השכלה • חלוציות	• התבגרות כמשבר וכתהליך • כתיבה אישית של יומן או ביוגרפיה • דיון במשמעותו של טקס ובדרכי עיצובו • עיצוב טקס בת/בר מצווה אישי	• הכנת עבודת חקר שורשים בזיקה לתהליך לימודי (פירוט באתר אגף מורשת) • פעילות ויצירה אישית סביב "כל התורה על רגל אחת" מהן ה"מצוות" שלי? • פעילות חווייתית לתכנון אישי ומשפחתי של טקס בר/בת מצווה

מעגלי חיים בחברה

מוקד
התוכן

בר/בת
מצווה:
התבגרות
והתגברות

ערכים,
רעיונות
בישורי חיים

מספר
שיעורים
מומלץ

מקורות ונושאי לימוד

מושגי יסוד,
אוצר מילים,
מטבעות לשון

מיומנויות
חשיבה
ואוריינות

הצעות לפעילות
חוויתית ולעשייה

- משמעותן של מצוות לאור מאמרו של הלל באגדה:
"שוב מעשה בנכרי אחד ... זיל גמור" (בבלי, שבת
דף ל, ע"א) ומשניות אחדות ממסכת אבות המשקפות
את מאמרו של הלל
- רמב"ם, "שמונה פרקים" מתוך פרק ד (על משמעות
המצוות כ"דרך האמצע" ("וזאת התורה התמימה
המשלמת אותנו ... כונה להיות האדם טבעי הולך
בדרך האמצעי...")
- אלימלך בר-שאל, "מצווה ולב" (א עמ' 13-33,
מעובד)
- י"ל פרץ, "שהשמחה במעונו" (בתוך ספר
חסידות); י"ל פרץ, "האוצר" (בתוך "מפי העם")
- שד"ל, "מהות היהדות" (פסקאות מתוך המאמר)
- הרב יהודה לייב אשלג, "מתן תורה" סעיפים י"ב
(עיבוד)
- הרב י"ד סולובייצ'יק, "קול דודי" (ההבחנה בין
ייעוד לגורל)
- מרטין בובר, "דרך הקודש" ו"חירות" (פסקאות
נבחרות)

מוקד התוכן	ערכים, רעיונות, כישורי חיים	מספר שיעורים מומלץ	מקורות ונושאי לימוד	מושגי יסוד, אוצר מילים, מטבעות לשון	מיומנויות חשיבה ואוריינות	הצעות לפעילות חווייתית ולעשייה
יום הכיפורים	- אחריות אישית - התגברות, פתיחת דף חדש - וידוי וקבלה לעתיד	4	רעיון התשובה: - הסיפור של ספר יונה - וידוי הכהן הגדול בבית המקדש - תקנת השבים (בבלי, סנהדרין, דף ל"ז, ע"א) - ר' זירא והבריונים שעשו תשובה (סנהדרין ל"ז, ע"א) - רמב"ם, "משנה תורה", הלכות תשובה (קטעים) - א"ד גורדון: מתוך "לחשבוננו עם הדת" (תרפ"ב): "מה לנו, לאינם שומרים דת, יום הכיפורים?" - הראי"ה קוק: "אורות התשובה", סוגי תשובה - יומנה של אנה פרנק: חשבון נפש ערב יוה"כ - ע' לוינס, "אל עבר הזולת" (עיבוד קטע מתוך "תשע קריאות תלמודיות") שירה ופיוט ממחזור התפילה וסדר הסליחות ליום הכיפורים כגון: אדון הסליחות / (מחבר לא ידוע); "ונתנה תוקף"; "פתח לנו שער"; אל נורא עלילה / ר' משה אבן עזרא; מן השירה העברית החדשה, כגון: הליכה לקיסריה / חנה סנש; אסיף / איתמר פרת; לו יהי / נעמי שמר; אני מאמין / שאול טשרניחובסקי	• במקום שבעלי תשובה עומדים... • בעל תשובה / לחזור בתשובה • צום, וידוי, כפרות • שעייר לעזאזל • את הנעשה אין להשיב	• היכולת לעשות חשבון נפש • היכולת להודות בטעות בפני עצמך ובפני אחרים • הקושי לעשות שינוי • התמדה בדרך חדשה	• יצירה של דפי מקורות רגילים או מקוונים עם אחד הטקסטים במרכז ואסוציאציות וקישורים מסביב • הייד פארק על תשובה • בית מדרש קולנוע עם סרטים של אנשים שחוללו שינוי... • התחילו מחדש (עלובי החיים, 12 המתנות וכיוצ"ב)
יום הזיכרון לרצח ראש הממשלה	- אחריות אישית - מעורבות חברתית - סובלנות - תרבות המחלוקת - ממלכתיות	4	• "מחלוקת לשם שמים" (משנה, אבות, ה, י"ז) • "אלמלא מוראה של מלכות" (אבות, ג, ב) • "מן המקום בו אנחנו צודקים" (יהודה עמיחי) • חכם חיים דוד הלוי/ על הממלכתיות: מקור חיים, חלק א, פרק ד, תשכ"ז, עמ' 36): "נוסף על אהבת הרע, המחויבת ממצוות 'ואהבת לרעך כמוך', שהיא כלל גדול, חלה על כל אדם - חובת 'אהבת הכלל' הנובעת מ'זה ספר תולדות האדם', והוא כלל גדול יותר מקודמו, באשר מקיף הוא את כלל אנושות. ומכלל גדול זה, משתמעת חובה גדולה, שהגלות גרמה שתשכח, הלא היא - אהבת הממלכתיות, כלומר המדינה, המכשיר הגדול והחשוב לקיומו של העם, אחרי קיום התורה" • נאום יצחק רבין נגד אלימות • נאום הנשיא ראובן ריבלין בזכות הסובלנות	• "אלו ואלו דברי אלוהים חיים" • בית הלל ובית שמאי • מחלוקת לשם שמיים ושאינה לשם שמיים	• ההבדל בין אחדות לאחידות • סובלנות ופלורליזם - היכולת להכיל שונות ואי הסכמה • מאבק באלימות	• יצירת מסע פרסום בעד תרבות המחלוקת כולל כרזות, יצירות אמנות וניירות עמדה • קיום שולחנות עגולים סביב נושא שנוי במחלוקת - מומלץ להתייחס לנושא כמו חוק השבות או הזכות של יהודי התפוצות להשתתף בהכרעות על המתרחש בישראל

מוקד התוכן	ערכים, רעיונות כישורי חיים	מספר שיעורים מומלץ	מקורות ונושאי לימוד	מושגי יסוד, אוצר מילים, מטבעות לשון	מיומנויות חשיבה ואוריינות	הצעות לפעילות חווייתית ולעשייה
שבת	- מסורת וחדוּש - מנוחה כערך אישי וחברתי - חירות - ההתמודדות עם פנאי - כאתגר אישי	8	השבת כזמן של חיבור, מנוחה ושמחה: - מקרא (בראשית, עשרת הדיברות, תהלים צ"ב, וכו') "תבלין של שבת" (בראשית רבה י"א, ד) - סיפור הפרה (פסיקתא י"ד, ע"ב) "... יותר משעם ישראל שמרו על השבת שמרה השבת אותם" (אחד העם, "על פרשת דרכים" כ"א) - דיון בשבת במרחב הציבורי (חוקי השבת, אמנת גביון מידן וכדומה), ימי מנוחה בעולם המודרני הגות על השבת, כגון: ארץ ישראל השלמה, "השבת" ומשמעותה בעולם המודרני (קטעים נבחרים); הרב אשכנזי (מניטו), "שבת ה' - מסורת בעיד המודרני", ידיעות אחרונות, עמ' 300; הרב ב"צ עוזיאל / "תעודתה החברתית של השבת", "מכמני עוזיאל" (חלק א, ב, א, א); חביבה פדיה; אליעזר שביד / "ספר מחזור הזמנים"; הרב עובדיה יוסף / "שומרי וזוכרי שבת", "יביע אומר", א, יו"ד, י"א, תשי"ד, עמ' קצ"ב; בני לאו; אלי ברקת שירה ישראלית כגון: יום שישי הגיע / אביו מדינה (ודקלון); רחוב האגס אחד / אהוד בנאי; לקראת שבת / אבי קורן	- קבלת שבת "לכה דודי" "לא תעשה כל מלאכה" - קידוש והבדלה "זכור ושמור" - חוק השבת	"השבת שלי", היכרות והשוואה בין דרכים שונות לציין ולחגוג אותה בקהילות ישראל (וכן השוואה ליום המנוחה בתרבויות אחרות)	- קבלת שבת בבית הספר: מבוססת על טקסטים ועל מנהגים אישיים של תלמידים - ניסוח משותף של אמנת שבת
ספירת העומר	- מסורת וחדוּש - ערבות הדדית - תיקון - זיקה לטבע ולארץ - גבורה	4	גלגולם של ימי ספירת העומר: - במקרא (והדיון על "ממחרת השבת" - הביטוי על משמעויותיו השונות - צדוקים ופרושים) - תלמידי ר' עקיבא ("לא נהגו כבוד זה בזה" / יבמות ס"ב, ע"ב), ל"ג בעומר בציונות וכיום כתהליך נפשי בחסידות: גשר ו"עבודת המידות" בין פסח לשבועות; מעבר מחירות "שלילית" לחירות "חיובית" (אריך פרום, ישעיהו ברלין) ל"ג בעמר - לאורך הדורות: מרד בר כוכבא והדיון בו, וגלגולו בעיצוב המועד בציונות, דמות הגיבור, מנהג המדורות וכו'; דמותו של רשב"י ועיצובה העממי במנהגי עדות ישראל; מנהגי מירון, כגון: תהלוכת משפחת בן-אבו מצפת, סיפור משפחת זינאתי מפקיעין, ההילולה לרשב"י בג'רבה (דגש על "אור" ולא "האש"); הפיוט "בר יוחאי" (ומאמרו של ליבס)	- קורבן העומר - ספירת העומר - בית המקדש - פשט ודרש - צדוקים ופרושים - התקופה הרומית בארץ ישראל - מרד בר כוכבא (כוזיבא) - ר' עקיבא - ר' שמעון בר יוחאי	- התחקות אחר תהליכים היסטוריים ושינויים בלוח השנה - דיון והערכה בפועלו של בר כוכבא (למשל בכלים של דיבייט) - הדילמה של איכות הסביבה סביב מדורות ל"ג בעומר (למשל בכלים של דיבייט)	- יציאה לטבע וציון חגי הקציר - דרכים שונות לציין ל"ג בעומר - היכרות עם מנהגי עדות ישראל סביב ל"ג בעומר כגון: הילולת רשב"י במירון ועוד.